

Makalenin Dergiye Ulaşma Tarihi: 23.06.2014
Yayın Kabul Tarihi: 27.11.2014

Tartışma ve Polemik Kavramlarına Dair

About The Debate And Controversy

Şenol DEMİR *

Özet

Eleştiri, tartışma ve polemik yazıları; edebiyat dünyasının en renkli ve heyecan uyandıran metinleridir. Diğer metinlerden farklı olarak edebi eseri, edebiyatçıyı veya edebi dönemi konu edinirler. Öte yandan karşılıklılık esası çerçevesinde üretildiklerinden yeni değerlendirme ve karşı değerlendirmelere her zaman için açıktırlar. Edebiyatımızda da eleştiri yazılarından tartışmalara, oradan da polemiklere ulaşan metinler mevcuttur.

Anahtar Kelimeler : Eleştiri, edebi eleştiri, tartışma, polemik, edebi dönem, edebiyat akımı.

Abstract

Criticism, discussion and polemic writings are most colorful and exciting texts of literary world. Unlike others these writings takes literary work, litterateur or literary period as subjects. On the other hand, they are always open to criticism because they are produced on the basis of reciprocity. Also there are texts which reaches to discussions from critiques and turned into polemics in our literature.

Key words : Criticism, literary criticism, discussion, polemic, literary period, literary movement.

*Okutman, Ege Üniversitesi, sendem61@myinet.com

Tartışma (es. T. Münakaşa; Alm. Diskussion; Fr. Discussion; İng. Discussion, argument, dispute) kelimesi Türkçe sözlüklerde “ Bir sorun üzerine sözle ya da yazılı olarak karşılıklı, kimi zaman sertçe savunma.” şeklinde tanımlanmaktadır.¹ Bir edebiyat terimi olarak tartışma “Bir konu üzerinde doğru bilgi edinmek, en uygun karara varmak için ilgili kişilerin bilgi ve düşüncelerini sözlü ya da yazılı olarak açıklamaları” anlamına gelmektedir.²

Osmanlı Türkçesi döneminde tartışma terimi yerine kullanılan *münakaşa* kelimesi *nakş* kökünden gelmektedir. Nakş kelimesinin anlamlarından birisi “*renk*”-tir; bu hem tartışmanın tabiatı gereği birden fazla özneyi gerektirdiğini anlatmakta hem de renkli, süslü, nakışlı bir tartışma akla getirmektedir. Elbette kelimenin mecazî anlamlarından birinin de “*hile*” olduğunu unutmamak gerekir. Bu tartışmanın kazanmayı, hatta her şekilde kazanmayı hedefleyen bir etkinlik olduğuna işaret etmektedir.(Özgül 2003: 7)

Tartışma edebî, siyasi, felsefi, dinî, hukuki vb. hemen hemen her alanda yapılabilir. Şüphesiz tartışma ile amaçlanan mümkün olduğunca doğru bilgiye ulaşmak ve belirlenmiş bir sorunu çözmek ya da üzerinde tartışılan konuyla ilgili bir karara varmaktır.

Edebî tartışma denince edebiyat kapsamına giren meselelerde yapılan tartışmaları anlıyoruz. Bu tartışmaların başlangıç noktasında bir edebî eser, edebî şahsiyet, edebî dönem, edebî topluluk ya da bir edebî mesele mevcuttur. Özellikle edebiyat tarihinde yeni edebî dönemlerin belirmesi, yeni edebî toplulukların ortaya çıkması, poetik mahiyette edebî metinlerin kaleme alınması süreçlerinde edebî tartışmalar daha çok ve daha yoğun yaşanır. Bu süreçler eski – yeni, geleneksel – modern gibi ikilemler üzerinden yapılacak tartışmalara daha uygundur. Edebî tartışmalarla amaçlanan belli bir eser, sanatçı, dönem, edebiyat akımı ya da topluluğu üzerinde dikkatlerin yoğunlaşmasını sağlamaktır.

Tartışma kavramının anlam çerçevesine yakın duran kelimelerden birisi “*polemik*”tir. “Siyasal, bilimsel, yazınsal konularda yapılan sert tartışma.”³ şeklinde tanımlanan polemik (Yun. Polemos’tan Fr. Polemique) kavramı Grekçe *polemos* (savaş) ve *polemikos* (düşman, rakip) kelimelerinden gelmekte ve dilimizde de *kalem münakaşası*, *kalem tartışması*, *kalem kavgası* terimleriyle karşılanmaktadır. (Özgül 2003:7) Polemik kavramı tartışmaya nispetle daha sert bir fikrî mücadele-

¹ Tanım için şu sözlüklerden yararlanılmıştır: Türkçe Sözlük, TDK, Ankara 2005; Türkçe Sözlük, Dil Derneği, Ankara 2005; Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2005; Türkçe Sözlük, Ali Püsküllüoğlu, Doğan Kitapçılık, İstanbul 2004.

² Tanım için şu kaynaklardan yararlanılmıştır: Yazın Terimleri Sözlüğü, TDK, Ankara 1974; Yazın Terimleri Sözlüğü, Dil Derneği, Ankara 1998; Edebiyat ve Tenkid Sözlüğü, Mustafa Nihad Özön, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1954; Edebiyat Terimleri Sözlüğü, L.Sami Akalın, Varlık Yayınevi, İstanbul 1984.

³ Tanım için şu sözlüklerden yararlanılmıştır: Türkçe Sözlük, TDK, Ankara 2005; Türkçe Sözlük, Dil Derneği, Ankara 2005; Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2005; Türkçe Sözlük, Ali Püsküllüoğlu, Doğan Kitapçılık, İstanbul 2004.

ye işaret etmektedir. Hayatın diğer alanlarında olduğu gibi edebiyat dünyasında da rekabet yasaları işlemekte, iktidar oluşturma, iktidarını koruma mücadeleleri yapılmakta; hâkim ya da yerleşik edebî anlayışla edebiyat dünyasında kendisine yer açmaya çalışan edebî anlayışlar karşı karşıya gelebilmektedir. Polemik yazıları; yeniye eskiyi yıpratma, sarsma, yerinden etme; eskiye yeniye değersizleştirme, edebiyat dünyası dışına atma imkânı tanımaktadır.⁴ Bu bakımdan polemik yazılarının yıpratmak, zayıflatmak hatta yıkmak amacıyla kaleme alındığını söylemek yanlış olmaz.

Tartışma ve polemik yazılarının temelde *eleştiri* yazıları olduğunu söyleyebiliriz. Eleştiri, yazılı kültürün ürünü bir türdür. Osmanlı Türkçesi döneminde *mübahese*, *münakaşa*, *muhakeme*, *takriz*, *muaheze*, *tenkit* kelimeleriyle karşılanan eleştiri kavramının “Bir insanı, bir eseri, bir konuyu, doğru ya da yanlış yönlerini bulup göstermek amacıyla inceleme işi.” biçiminde, edebî eleştirinin ise “Bir edebî eseri her yönüyle inceleyip açıklamak, anlaşılmasını sağlamak ve değerlendirmek amacıyla yazılan yazı türü.” şeklinde tanımlandığını görüyoruz.⁵ Eleştiri bir seçme ve değer hükmü ortaya koyma, edebî eleştiri ise seçmeyle birlikte estetik bir değer hükmü koyma etkinliğidir, bu yönüyle de tabiatı gereği tartışma ve polemikten farklı olarak tekil özne tarafından gerçekleştirilebilir. Şu hâlde bir edebî eleştiri bir edebî tartışmayı başlatabilir, bir edebî tartışma bir edebî polemige dönüşebilir. Şüphesiz her edebî eleştiri bunu amaçlamaz, bu potansiyeli taşımaz ya da edebiyat dünyasında bu şekilde alımlanmaz. Ancak polemik yaratmayı amaçlayan eleştiri yazılarının bu amaca daha uygun bir üslupla – itiraz, olumsuzlama, değersizleştirme, yerme vb.- kaleme alındıkları söylenebilir.

EDEBİYATIMIZDA ÖNEMLİ EDEBİ TARTIŞMALAR/POLEMİKLER

Edebî tartışma / polemik yazılarının dergi ve gazete sayfalarında yer aldığı görülmektedir. Bu bakımdan edebiyatımızda bu tür yazıların Tanzimat dönemiyle birlikte ortaya çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır. Yüz elli yılı aşan bir sürecin edebî tartışmalarına baktığımızda güncelliğini hiç kaybetmeyen bazı tartışma konuları olduğunu görüyoruz:

⁴ Eski-yeni kavramları bir değer hükmü içerecek biçimde değil, sadece kronolojik bir sıralama gösterme açısından kullanılmıştır. Sanat ve edebiyatta eskilik-yenilik ya da kalıcı olma meselesi estetik ölçütlerle tayin edilebilir.

⁵ Tanım için şu kaynaklardan yararlanılmıştır: Yazın Terimleri Sözlüğü, TDK, Ankara 1974; Yazın Terimleri Sözlüğü, Dil Derneği, Ankara 1998; Edebiyat ve Tenkid Sözlüğü, Mustafa Nihad Özön, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1954; Edebiyat Terimleri Sözlüğü, L.Sami Akalın, Varlık Yayınevi, İstanbul 1984.

1. Edebî geleneğin değeri, geleneksel edebiyatın yaşama gücü, eski-yeni çatışması
2. Sanatın ve sanatçının görevi,
3. Sanat ve edebiyatta rolleri ve öncelikleri bakımından gerçek - düş gücü,
4. Sanat ve edebiyatta rolleri ve öncelikleri bakımından öz-biçim,
5. Sanat ve edebiyat eserinde fayda-estetik haz nitelikleri
6. Dil tartışmaları (Yazı dili-konuşma dili, dilde tasfiyecilik vb.)

Edebiyat tarihimizde önemi ve etkisi bakımından hemen hatırlanan edebî tartışmalardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

Osmanlı Klasik Edebiyatının kurallarını belirleyen “Belagat” kitaplarının yerini 19. yüzyıldan itibaren batı estetik anlayışına uygun eserlerin almaya başladığı bilinmektedir. Bunların en önemlilerinden biri olan Rezaizade Mahmut Ekrem’in “Talim-i Edebiyat” adlı eserinin yayımlanması üzerine Elhâc İbrahim Efendi Tercemân-ı Hakikat’te “İmar ve Tashih” başlıklı bir eleştiri yazısı yazar. Rezaizade’nin cevap yazısı aynı gazetede “Tekrar ve Tavzih” başlığıyla yayımlanır. Görünürde “istiare” gibi teknik bir konuda yapılmış bir eleştiriden kaynaklanmış görünen tartışma, İbrahim Efendi’nin ikinci eleştirisi “Mülâhazât” ve Rezaizade’nin buna cevabı “Müdâfaât” ile sürer. Abdurrahman Süreyya “Tebrik”, Ahmet Mithat Efendi “Talim-i Edebiyat ve Muâhezât” yazılarıyla Rezaizade’nin lehine tartışmaya katılırlar. İşin enteresan tarafı bir müddet sonra Rezaizade “Arz-ı Nedâmet ve Beyân-ı Ma’zeret” başlıklı uzun yazı dizisiyle (Yedi sayı sürmüştür.) hem eleştirileri cevaplayıp hem de tartışmaya devam etmeyeceğini açıklamasına rağmen İbrahim Efendi “Arz-ı Nedâmet’e Cevap” tartışmayı sürdürür, üstelik yazdıkları yazılarla Abdülhak Hâmit, Sait Bey, Şemsettin Sami de katılmışlardır.(Önertoy 1980: 31-35) Bu durum tartışmanın gerçekte bir “eski-yeni” ya da “Divan şiiri-Batılı şiir” ekseninde yapıldığını göstermektedir.

Rezaizade Ekrem’in “Zemzeme” adlı şiir kitabının ikinci kısmını Ahmet Mithat Efendi’ye göndermesiyle başlayan tartışma edebiyatımızda “zemzeme-demdeme”⁶ münakaşası olarak bilinir. Ahmet Mithat Efendinin çıkardığı ve edebiyat yazılarını damadı Muallim Nâci’nin yazdığı Tercüman gazetesinde kitabıyla ilgili tek satır yazının çıkmamasına kırılan Rezaizade, “Zemzeme”nin üçüncü cildinin mukaddimesinde Muallim Nâci’nin “Âteş-pâre” ve “Şerâre” isimli eserleriyle henüz kitap hâlinde yayımlanmamış olan “Fürûzan” adlı eserini küçümseyen ve alaya alan değerlendirmelerde bulunur. Muallim Nâci de kendisinin çıkarmaya başladığı İmdadu’l-midâd’da Rezaizade’nin Mekteb-i Mülkiye’deki derslerinde yaptığı yanlışları yayımlar. Rezaizade’nin, Menemenlizade Tahir Bey’in “Elhân” adlı şiir kitabını değerlendiren “Takdir-i Elhân”da Nâci’yi küçük düşüren ifadelerle yer verir. Bunun üzerine Muallim Nâci, Rezaizade’yi ve onun “Zemzeme” adlı şiir kitabını eleştiren “Demdeme” adlı yazı dizisine çıkardığı Sa’adet adlı gazetede başlar.

⁶ Zemzeme “ezgi, nağme”, demdeme “gürültü” anlamına gelmektedir

Nâcî'nin yer yer muhatabının kişiliğini hedef alan sert eleştirileri karşısında çaresiz kalan Recaizade Midilli'de bulunan Namık Kemal'den yardım isterse de istediği sonucu alamaz. Bunun üzerine Dahiliye Nezaretine başvurarak aleyhindeki yayını durdurtmayı başarır.(Tarakçı 1994: 119-137)

Hasan Âsaf adlı genç bir şairin Malûmat'ta(26 Ekim 1311/7 Kasım 1895) yayımlanan "Burhân-ı Kudret" adlı şiiri edebiyatımızda "abes-muktebes" ya da "kafiye göz içindir-kulak içindir" biçimlerinde adlandırılan tartışmayı başlatmıştır. Gazetenin başyazarı Mehmet Tâhir'in şiirde geçen "abes,muktebes" kelimelerinin aynı harflerle yazılmadığı gerekçesiyle kafiye oluşturmadığı iddiasına, Hasan Âsaf'ın Recaizade'nin "kafiye kulak içindir,göz için değil" görüşüne dayanarak söz konusu kelimelerin ses değeri olarak(işitilişte) kafiye oluşturduğu cevabını verir. Mehmet Tâhir'in, Hasan Âsaf'ı kafiyeyle kolayla suçlayan yazısına bu defa Recaizade Ekrem aynı gazetede " Sanat müşkül ise de Muâheze de Âsan değildir" başlıklı bir yazıyla cevap verir. Mehmet Tâhir'in bu defa ""Talim-i Edebiyat"ı hedefleyen yazısına Recaizade Ekrem cevap vermez, ama onun yerine Menemenlizâde Tahir " Kafiye" başlıklı bir yazıyla Arap şiirinde yer alan kafiye anlayışının Türk şiirine uymayacağı görüşüyle cevap verir.(Önertoy 1980: 60-62) Kolayca anlaşılabilceği gibi buradaki tartışma da temelde belagat temeline dayalı edebiyat anlayışıyla batılı edebiyat anlayışı arasındadır.

Ahmet Mithat Efendi'nin "Müsâbaka-i Kalemîyye İkrâm-ı Aklâm" başlıklı yazısıyla (Tercümân-ı Hakikat 5 Eylül 1897) başlattığı ve "Klasikler Tartışması" adıyla bilinen tartışma üç ay kadar bir süre devam etmiş ve Sait Bey,⁷ Ahmed Cevdet, Cenap Şehabettin, Necip Asım, İsmail Avni, Hüseyin Daniş, Ahmet Rasim, Hüseyin Sabri gibi isimler tartışmaya katılmışlardır. Tartışmada "klasik" kavramı etrafında bazı sorulara cevap aranmıştır. Edebiyatta kalasik kavramından ne anlaşılması gerektiği, bizim klasiklerimizin neler olduğu, klasiklerin Türkçeye çevrilmesinin mümkün olup olmadığı gibi önemli konular ele alınmıştır.(Kaplan 1988)

Servet-i Fünun topluluğu şiir ve düzyazıda Batılı edebiyat akımlarından ve edebiyat anlayışından yoğun şekilde yararlanmışlardır. Dil ve üsluptan nazım biçimlerine kadar uzanan bu etkilenme süreci eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Ahmet Mithat Efendi Sabah gazetesinde yayımladığı "Dekadanlar" başlıklı yazıyla (1 Mart 1313/1897) en sert eleştiri yapan şahsiyet olmuştur. Servet-i Fünuncuların Batı edebiyatına olan hayranlıklarını, Fransa'da Sembolist şairlere aşağılama amacıyla takılan "dekadan" ithamını onlara yönelterek eleştirir. Basitlik, sıradanlık, taklitçilik ve çürüme ya da çözülme biçiminde özetlenebilecek dekadanlık suçlamalarına Şemsettin Sami "Şiir ve Edebiyattaki Teceddüd-i Âhırımız" , Hüseyin Cahid Yalçın "Terakkıyat-ı Edebiyemiz" başlıklı yazılarla karşılık verirler. Üç yıllık bir zamana yayılan dekadanlık tartışmasında "Teslim-i Hakikat" başlıklı yazıy-

⁷ Ahmet Mithat Efendi daha önce 1878 yılında Sait Bey'in kendisine sataşan şarklıarıyüzünden onu bastonuyla dövmüş ve olayı "Sait Bey'e Dayak" başlığı ile yazdığı yazıda anlatmıştır: Tercüman-ı Hakikat, 17 Ağustos 1978. bkz. İnci Enginün, Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923), Dergâh Yayınları, İstanbul 2006, s. 812.

la Ahmet Mithat Servet-i Fünunculara dekadan demekten vazgeçtiğini, şiire getirdikleri yeniliklerin edebiyatta bir ilerleme olduğunu kabul eder. Ancak Tevfik Fikret Tarık'teki yazısında Ahmet Mithat'ı yeni edebiyattan bir şey anlamamakla ve edebiyattaki ilerlemeyi yavaşlatmakla suçlar. Fikret'ten sonra da devam eden tartışma, Hüseyin Cahit Yalçın'ın "Biraz Daha Hakikat" başlıklı yazısıyla önemli ölçüde sonlanır.(Önertoy 1980: 121-125 ; Gökçek 2007)

İkinci Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatının önemli tartışmalarından birisi "Yeni Lisan" adıyla Genç Kalemler dergisinde yayımlanan ve başyazı mahiyetindeki yazılar etrafında cereyan etmiştir. İlki Ömer Seyfettin'e ait olmak üzere yazılar Ali Canip Yöntem, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin üçlüsü tarafından yazılmıştır. Yazılarda yazı ve konuşma dili arasındaki uçurumdan, edebiyatımızın Şark(İran), Garp(Fransa) etkisinde kalırken taklitten öte gidemediğinden, Fecr-i Atî devresinin de henüz bir şey yaratamadığından söz ederek bu nedenlerle de dilde yenileşmenin şart olduğu savunulur. Edebiyat meselesi, bir dil meselesidir. Bu görüşlere ilk itiraz "Edebiyat-ı Milliye" başlıklı yazıyla (Servet_i Fünun, 5 Mayıs 1327/ 1911) Köprülüzâde Mehmet Fuat'tan gelir. Yazıda dil ve edebiyat meselelerine estetik ve sanat kuralları içinde bakmak gerektiği savunulmaktadır. Köprülü'nün yazısı dönemin gençlerinin tepkisini çeker, kendisine cevap mektupları yazılır. Ali Canip ve Kâzım Nâmi de cevap yazıları yazarlar. Köprülü "Türklük ve Yeni Lisan" başlıklı yazısıyla dile müdahale edilemeyeceğini, başka Türk lehçelerinden kelime almanın doğru olmayacağını savunur. Genç Kalemler Tahrir Heyeti imzasıyla çıkan bir yazıda Fuat Köprülü'nün iddiaları cevaplanır. Tartışmaya Yakup Kadri de "Netayiç" adlı Genç Kalemler çevresini alaya alan yazısıyla tartışmaya katılır. Buna Genç Kalemler Tahrir Heyetinin "Pespaye Bir Hicve Ciddi Bir Cevap" adlı Yakup Kadri'ninki kadar ağır bir yazıyla cevap verilir. Yeni Lisan hareketinin bir ihtiyaçtan doğduğu belirtilir. Tartışmaya Şahabettin Süleyman, Kâzım Nâmi, Celâl Sâhir, M. Nermi, Ömer Seyfettin, Mehmet Rauf, Cenab Şehabettin yazılarıyla katılırlar. Genç Kalemler dergisinin kapanmasından sonra İstanbul'da Türk Yurdu etrafında toplanan Yeni Lisan savunucularının etkinliklerini sürdürdükleri görülmektedir. (Ercilasun 1995: 94- 105). Karşıtlarının büyük bir kısmının da zaman içinde "Millî Edebiyat" anlayışını ve "Yeni Lisan" makalelerinde belirtilen görüşleri benimzedikleri dikkate alınırsa (Fuat Köprülü, Yakup Kadri gibi) tartışmaların değeri ve önemi daha iyi anlaşılır.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında şiire ilişkin geleneksel anlayışı tümüyle değiştirme iddiasıyla ortaya çıkan Garip Hareketi tartışmalara konu olmuştur. Garip'e ilişkin ilk yazı Nurullah Ataç tarafından kaleme alınır(*Varlık Şairleri*, Haber, S.2043,22 Eylül 1937).Temkinli bir iyimserlik yansıtan yazı, Garip tarzı şiiri, şiirimiz için bir çeşitlilik sayar. Garip ile ilgili ikinci yazı ise alaycı ve küçümseyen tutumu daha sonra da sürdürecektir olan Orhan Seyfi Orhon'a aittir(Akbaba, S. 215, 17 Şubat 1938). Yazıda Garipçiler vezin, kafiye, duygu, hayal ve tema gibi şiirin temel değerlerini bir kenara bırakmakla suçlanır. Ataç'ın destek yazıları sürerken Ulus gazetesinde "Toplu İğne" müstearıyla yazan Nurettin Artam'ın birer hafta aray-

la kaleme aldığı yazılarında(*Tuhaf Kitabeler*,Ulus,11 İlkteşrin 1938;*Serbest Nazma Dair*,Ulus, 19 İlkteşrin 1938) Orhan Veli'nin Kitabe-i Seng-i Mezar şiirini basitlik ve gülünçlikle suçladığı görülür. Bu tarz bir suçlama yine Orhan Seyfi'nin kaleme aldığı "Yeni Şiirler" başlıklı(Akbaba, S. 249, 13 Birinci Teşrin 1938.) yazısında görülür. Ataç'ın değişmeyen tutumunun yanı sıra Şevket Rado,Yaşar Nabi Nayır Garip şiirini savunurlar. Diğer taraftan Hikmet Feridun Es, Faruk Nafiz Çamlıbel, Halide Nusret Zorlutuna,Halit Fahri Ozansoy, Necip Fazıl Kısakürek, Yusuf Ziya Ortaç gibi isimlerin Garipçilerle birlikte Nurullah Ataç'ı da eleştirdikleri görülür. Bu görüşlerin bir kısmı Hikmet Feridun Es'in yeni şiire ilişkin sorular içeren anketine verilen cevaplar şeklinde ortaya konmuştur.(Sazyek1996: 225-268) Oktay Rifat'ın şiiri etrafında da sürdürülen bu tartışmaların Garip şiirinin durgunluk evresine girdiği 1945-1949 döneminin sonuna kadar devam ettiği ve 1940 Kuşağı şairlerinin de hareketi eleştirdikleri görülmektedir. Bununla beraber Garip tarzı şiir yazma eğiliminin de genç şairler arasında yayıldığı belirtilmelidir. Bu tartışma sonuçta şiirin anlatım imkânları hakkında yeniden bir toplu düşünmeyi sağlaması açısından katkı sağlamıştır.

1950 sonrası Türk şiirinde etkili olan ve topluluk hüviyeti taşımaktan çok belli bir şiir tekniğinin uygulayıcıları görünümünde olan İkinci Yeni şiirinin önemli tartışmalara yol açtığını görüyoruz. Özellikle imgenin yeni ve değişik kullanımları, şiir dilindeki köklü değişim, soyutlamaya yönelme, şiirde anlamdan uzaklaşma ve anlatımda kapalılık gibi özellikleriyle döneminde çok tartışılan İkinci Yeni şiiri hakkında ilk poetik nitelikteki yazılar Pazar Postası dergisinde eleştirmen Muzaffer Erdost ve İkinci Yeni ⁸ şairleri tarafından yayımlanan yazılar olmuştur. Yeditepe, Varlık, Yeni Ufuklar dergileri de bu tartışmalara sayfalarını açmıştır. Pazar Postası dergisinde(1957) "İkinci Yeni İçin Ozanlar Ne Diyor?" başlıklı, Yeditepe dergisinde de(1960) "İkinci Yeni Ve Eleştirmenler" başlıklı soruşturmalar düzenlenmiş ve birinci soruşturmaya Yılmaz Gruda, Tevfik Akdağ, İlhan Berk, Edip Cansever, Ece Ayhan, Turgut Uyar,Ahmet Oktay, Özdemir Nutku, Nihat Ziyalan; ikinci soruşturmaya Ece Ayhan, İlhan Berk, Edip Cansever, Metin Eloğlu, Attilâ İlhan, Nevzat Üstün, Turgut Uyar, Necati Cumalı, Özdemir İnce, Ahmed Arif, Ahmet Köksal, Behçet Necatigil, Kemal Özer, Oğuz Tansel, Fethi Naci, Hüseyin Cöntürk, Asım Bezirci, Hikmet Dizdaroğlu gibi eleştirmenler ve değişik şiir anlayışlarına sahip şairler katılmışlardır. Bunlardan başka Şiir Sanatı dergisinde(1967) "Şiirimiz Üstüne Bir Soruşturma", Ant dergisinde(1967) "Şairler Şiirlerini Savunuyor", Yeni Ufuklar dergisinde(1967) "Soruşturma" başlıklı soruşturmaları önemli sayıda edebiyatçının cevapladığı görülür. 1960-1969 aralığında Yelken, Ant ve Türk Dili dergilerinin düzenlediği açık oturumların katılım ve izlenme açısından oldukça rağbet gördüğü söylenebilir.(Bezirci 1974: 225-238) 1950-1960 döneminin diğer edebî hareketleri olan "Mavi Hareketi" ve "Hisar Topluluğu"nun İkinci Yeni şiiri topluma, şiir geleneğine sırt çevirmekle ve kapalı aşırı soyut bir şiir diline

⁸ "İkinci Yeni" adı ilk olarak Muzaffer Erdost tarafından kullanılmış ve kabul görmüşse de hareketin içindeki şairlerin tümünü ifade etmekten uzaktır, itirazları da beraberinde getirmiştir.

yönelmekle suçladıklarını görüyoruz. Attila İlhan'ın öncülüğündeki Mavi Hareketinin bu şiiri toplumsal sorunlardan kaçışla suçladığını tespit ediyoruz. İkinci Yeni şiirinin ortak bir şiir poetikasına sahip olmaması nedeniyle bu eleştirilerin şairlerin tümü açısından geçerli olabileceğini söylemek oldukça zordur. İkinci Yeni şiirin dilde değiştirim, alışılmamış bağdaştırma, karıştırım gibi yöntemlerle yeni bir imge düzenini şiire getirdiği; yer yer gerçeküstücülük akımının tekniklerini kullandıkları söylenebilir. Ancak şiirde anlam, toplumsal olanla bağ kurma gibi noktalarda şairler arasında oldukça farklılaşan tutumlar söz konusudur. Unutulmamalıdır ki İkinci Yeni içinde Sezai Karakoç'tan İlhan Berk'e, Cemal Süreya'dan Ece Ayhan'a çok farklı şairler yer almaktadır. Günümüz Türk şiirinin önemli ölçüde İkinci Yeni şiirinin imge düzeni üzerinde yürüdüğünü, modern şiirimizin kurulmasında öncü rol oynadığını söylemek yanlış olmayacaktır. (Kaplan 1981 ; Karaca 2005 ; Akkanat 2002; İlhan 1996)

Edebiyatımızın Tanzimat'tan sonra hemen hemen her döneminde tartışmalara yol açan konuları vardır. "Hece-aruz" tartışmaları bunlardandır. Tanzimat döneminde Ziya Paşa'nın "Şiir ve İnşâ" makalesinde aruzla karşı savunduğu hece vezninden Namık Kemal de "Tahrîb-i Harâbât"ta olumlu bir şekilde söz eder. Namık Kemal, Abdülhak Hâmid, Recaizade Mahmut Ekrem, Münif Paşa gibi isimlerin hece vezniyle de şiirler yazdıkları görülür. Servet-i Fünûn döneminde H. Nâzım'ın "Şiir Nedir?" başlıklı makalesinde (Servet-i Fünûn, S.274, 30 Mayıs 1312/1896, s. 214-216) Türkçeye uygun olmaması, uzun hecelerin dilimizde bulunmaması, büyük şiirler yazmaya uygun olmaması, aruzla yazılmış şiirlerin sahnede okunmasının mümkün olmaması, ahengi yüksek olması nedeniyle fikri gölgelemesi gibi sebeplerle aruzun yerine vezni-aslinin (hece) kullanılması tavsiye edilir. A. Nâdir'in cevap yazısında (*Musâhebe-i Edebîye*, Servet-i Fünûn, S. 280, 11 Temmuz 1312/1896, s.307-310.) Dilimizin Türkçe değil Osmanlıca olduğu, bu nedenle aruzla yazmanın daha uygun düşeceği savunulur. Bunu izleyen dönemde Manastırlı Fâik'in "Türkçe Aruz" isimli bir eserle hece veznini ele alması ve özelliklerini incelemesi dikkat çekicidir. (Âlem Matbaası, Kostantuniye 1314.) Malûmat dergisinin hece vezninin tutunması yolundaki çabaları, Necib Âsım'ın, Manastırlı Rifat'ın yazıları, Mehmed Emin'in şiirleri heceye olan ilgiyi artırır. Ancak Cenab Şahabettin'in Servet-i Fünûn'da çıkan "Felsefe-i Evzân" adlı makalesi dilimizin tabiat ve istidâdına uygun veznin aruz olduğu fikrini savunur. Malûmat'ta Mehmet Tâhir'in bu görüşe cevap veren bir dizi makalesiyle tartışma sürer. Meşrutiyet devrinde "hece - aruz" tartışmasının Edirne'de çıkan Say ü Tettebbu dergisinde alevlendiğini görüyoruz. M. Masûm'un "Şiirimizin Ölçüsü" adlı makalesinde aruzun şiirimizde bir yabancı elbise gibi durduğu, millî bir edebiyat için millî vezne dönmek gerektiği savunulur. Ancak dergi "hece-aruz" tartışması konusundaki kendi görüşünü "Mülâhaza-i İtirâziye" başlıklı bir yazıyla açıklar ve Türkçeye girmiş Arapça ve Farsça kelimelerle oluşturulacak bir şiirin ancak aruzla yazılabileceği iddia edilir. Başka isimlerin de katılmasıyla süren tartışmalar bir neticeye bağlanamaz. Genç Kalemler çevresinin heceyle ilgili olumlu görüşleri, Ziya Gökalp'in genç şairlere heceyle ilgili irşatlarıyla Mütâreke dönemine gelinir. Bu yıllarda Şebâb dergisinde heceye karşı

aruzun savunulduğu görülür. Bunda hece vezninin “Yeni Lisan”la onun da İttihâdcılıkla ilgilendirilmesi rol oynar. Cumhuriyet’in ilk yıllarından başlayarak “hece-aruz” tartışmalarının yapıldığını görüyoruz. 1. Türk Dil Kurultayı’nda(1927)

Semih Rifat’ın Farsların aruzu bizden öğrendikleri, bu nedenle aruzun millî veznimiz olduğu şeklindeki görüşleri, aruz taraftarlarını harekete geçirir. Cenab Şahabeddin’in parmak hesabıyla şiir yazmanın mümkün olmadığı, artık aruzun millî vezin olduğunun anlaşılmasıyla aruza dönmenin önünde engel kalmadığı biçimindeki fikirleri Nurullah Ataç, Yaşar Nabi Nayır, Cevdet Kudret, Hâlid Fahri, Behçet Kemal, Necmettin Halil, Enis Behiç, Kemalettin Kami’nin sert eleştirileriyle karşılaşır. Bunun üzerine Cenab Şahabeddin hece vezninin ıslâhını isteyecek kadar geri noktaya çekilmek zorunda kalır. Bu tartışmada yirmi yıl kadar sonra Çınaraltı dergisinde “hece-aruz” tartışmasını tekrar canlandıracak sekiz soruluk bir anket düzenlenir. Hece ve aruzdan hangisinin millî vezin olduğu, hangisini kullanmanın doğru olacağı sorularına Rıza Tevfik heceyi, Edip Ayel aruzu tercih ederek cevaplarlar. Süleyman Şevket Tanlı herhangi bir vezni savunmaz, Çınaraltı dergisi adına Orhon Seyfi “Bir Cevap” başlığı ile Türk şairinin hece yerine aruz kullanmak yoluna gitmeyeceğini kesinlikle ifade eder.(Çınaraltı, S.124-130,1944) (Kolcu 1993)

Tartışma ve polemiklerin yalnızca dergi sayfalarında sürdüğünü ve eleştiri yazılarıyla sınırlı kaldığını düşünmek yanıltıcı olur. Nâzım Hikmet-Peyami Safa kavgası bu bakımdan ilginç özellikler taşır. Türkiye’ye dönüşünde Nâzım’a yardımcı olan onun “Yanardağ” adlı şiirinin çalıştığı Cumhuriyet gazetesinde yayımlanmasını sağlayan ve bu yüzden anlaşmazlığa düştüğü gazeteden ayrılmak zorunda kalan Peyami Safa, yazılarını yayımladığı Hareket dergisinde Nâzım’ın şiirlerinin yayımlanmasına da imkân sağlar. Eski kuşağın Hüseyin Suad, Yakup Kadri gibi isimlerinin genç kuşak edebiyatçılara yönelttikleri eleştirileri birlikte cevaplarlar. Bu yakınlaşma Peyami Safa’nın Bolşeviklikle suçlanmasına yol açar. Peyami “Dokuzuncu Hariciye Koğuşu” adlı eseri Nâzım’a ithaf eder. Nâzım da eserle ilgili övgü dolu yazılar yazar. Bu arada Nâzım Resimli Ay dergisinde “Putları Yıkıyoruz” başlıklı bir kampanya başlatır, bir numaralı put ilan ettiği Abdülhak Hâmit’i eleştirir. Yakup Kadri, önceki tartışmalarının acısını Resimli Ay’da yazmakta olan Peyami’den çıkarmak amacıyla ağır bir yazı yazar. Nâzım buna Resimli Ay’da “Cevap” şiiriyle karşılık verir. Dergide ayrıca “Putları Yıkıyoruz No:2 Mehmet Emin Beyefendi” başlıklı yazı da yayımlanır. Ahmet Haşim ve Hamdullah Suphi’nin bu yazıya karşı çıkmalarıyla tartışma büyür. Hareket dergisinde Peyami Safa genç kuşağı savunan, şair olarak Nâzım’a güvenini belirten yazılar yazar. Bu arada Nâzım’da eski kuşaktan Ahmet Haşim’i ”Cevap No: 2” , Hamdullah Suphi’yi “Cevap No:3/ Bir Komik Adem” şiiriyle hicveder, şiirlerle yetinmeyerek “Putları Nîçin Yıkıyoruz?” başlıklı yazıyı yayımlar. Nâzım’ın “Cevap Numara Dört” ve “Sen” başlıklı şiirleri ise yolları ayrılan yakın arkadaşları Şevket Süreyya Aydemir ve Vâlâ Nureddin’i hedeflemektedir. Dünyada ve Türkiye’de değişen koşullar Nâzım,Peyami ilişkisinin şeklini zorunlu olarak değiştirecektir. Buna rağmen bir müddet daha Tan gazetesinde altlı üstlü sütunlarda birbirine zıt fikirleri savunarak yazmaya

devam ederler. Ancak Peyami'nin kendi dost çevresinde Nâzım'ı hedef alan konuşmalarından haberdar olan Nâzım, isim vermeden Peyami'yi hedef alan "Kahve-Gazino Entelektüelleri", "Entelektüel", "Eski Dost" yazılarını yayımlar. Peyami de "Sürü Adamı" başlıklı yazıyla isim vermeden Nâzım'ı eleştirir. Nâzım'ın buna cevabı "Küçük Adam" başlıklı yazı olur. Zekeriya Sertel'in aynı gazetede yazan iki yazarın birbirleriyle bu türden bir tartışmaya girmelerinden duyduğu rahatsızlığı kendilerine iletmesinden sonra Peyami Safa "Yine Zaruri Cevap" başlıklı bir yazıyla mensup olduğu bir haftalık gazetede cevap yazılarını sürdüreceğini açıklar ve kendi çıkardığı Hafta gazetesinde "Biraz Aydınlik" başlığı altında yedi sayı süren bir yazı dizisine başlar. Nâzım'la olan tanışmalarından, onu nasıl savunduğundan, zaman içinde onun komünistliğiyle kendi kendini ele verdiğinden söz eder, kendisinin mason olmadığını özellikle belirtir. Bu arada Nâzım da Yedigün dergisinde (17 Temmuz 1935) Peyami Safa'nın mason locasına gittiğinden söz etmekte; "Bir Provokatör Üstünde Hiciv Denemeleri" adlı şiirinde ona ağır bir yergi yöneltmekte, Peyami Safa'nın bazı romanlarında kullandığı müstear isim "Cingöz Recai" ile alay etmektedir. Peyami "Cingöz Recai'den Nâzım Hikmet'e" başlıklı şiirinde ve onunla aynı üslupla Nâzım'a karşılık verir.

Tartışmalar başka isimlerin de katılımıyla Yedigün, Hafta, Tan, Aydıbir adlı gazete ve dergilerde devam eder.(Uslucan, 2007:70-82 ; Sülker 1968 ; Göze 1969) Bu tartışma yakın dostluk ve mücadele arkadaşlığından, hasım konumuna; eleştiri yazısı, tartışma ve polemikten şiire, hicve uzanan enteresan bir hikâye olarak edebiyat tarihimizdeki yerini alır.

KAYNAKÇA

- Akkanat, Cevat, (2002), Gelenek ve İkinci Yeni şiiri, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bezirci, Asım, (1974), 2. Yeni Olayı, İstanbul: Tel Yayınları,, 225-238.
- Ercilasun, Bilge, (1995), İkinci Meşrutiyet Devrinde Tenkit, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 94-105.
- Gökçek, Fazıl, (2007), Bir Tartışmanın Hikâyesi: Dekadanlar, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Göze, Ergün, (1969), Peyami Safa Nâzım Hikmet Kavgası, İstanbul: Yağmur Yayınevi.
- İlhan, Atilla, (1969), İkinci Yeni Savaşı, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kaplan, Ramazan, (1981), Şiirimizde İkinci Yeni Hareketi, Ankara: Ankara Üniv. Türk Dili ve Ed. Böl., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. , (1988), Klâsikler Tartışması, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Karaca, Alaattin, (2005), İkinci Yeni Poetikası, Ankara: Hece Yayınları.
- Kolcu, Hasan, (1993), Türk Edebiyatında Hece-Aruz Tartışmaları, Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Önertoy, Olcay, (1980), Edebiyatımızda Eleştiri, Ankara: DTCF Yayınları, 31-35.
- Özgül, M. Kayahan , (2003), "Tenkidi Eleştirmek", Hece; Ankara 2003, S. 77/78/79: 7
- Sazyek, Hakan, (1996), Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi,İst.: İş BankasıYayınları, 255-268.
- Sülker, Kemal, (1968) ,Nâzım Hikmet'in Polemikleri, İstanbul: Ant Yayınları.
- Tarakçı, Celal, (1994), Muallim Nâci Efendi, Samsun: Sönmez Ofset Matbaası, 119-137.
- Uslucan, Fikret, (2007), "Nâzım Hikmet'in Kalem Kavgaları", Hece: S. 121 Nâzım Hikmet Özel Sayısı,,70-82

**TANITMALAR
REVIEWS**

